

Sociologie Românească

ISSN: 2668-1455 (print), ISSN: 1220-5389 (electronic)

**O CARTE DESPRE O „MOȘTENIRE”: „IN HONOREM SANDA
GOLOPENȚIA”, EDITURA SPANDUGINO, BUCUREȘTI, 2020.
ZOLTÁN ROSTÁS ȘI THEODORA-ELIZA VĂCĂRESCU (EDITORI)**

Ștefan UNGUREAN

Sociologie Românească, 2021, vol. 19, Issue 2, pp. 243-252

<https://doi.org/10.33788/sr.19.2.12>

Published by:
Expert Projects Publishing House

On behalf of:
Asociația Română de Sociologie

**O CARTE DESPRE O „MOȘTENIRE”:
„IN HONOREM SANDA GOLOPENȚIA”,
EDITURA SPANDUGINO,
BUCUREȘTI, 2020.
ZOLTÁN ROSTÁS ȘI THEODORA-ELIZA
VĂCĂRESCU (EDITORI)**

Ștefan UNGUREAN¹

Abstract

This essay tries to capture the essential aspects highlighted by the 50 authors whose the texts are included in the anniversary publication “*In honorem* Sanda Golopenția”. The authors, who are experts in their respective scientific fields, are addressing the complex work of Sanda Golopenția, whose oeuvre spans six decades and consists of studies of sociology, linguistics, theatre, ethnology and autobiographical testimonies, and which is considered to have “a comfortably consistent and durable presence within Romanian culture”.

Keywords: conversational history, recovery, social history, ego-documents, pragmatics.

Există două tipuri ideale de realizare a volumelor „*In honorem*”, unul care are în vedere în mod exclusiv personalitatea celui în cauză și altul care cuprinde studii ce au drept subiect cercetările/opera celui onorat.

În realitate lucrurile nu sunt atât de clar separate.

În primul caz poți găsi și analize, dar în esență ar fi vorba de o comunitate de povestitori, conștienți că prin cele scrise spun o parte din povestea vieții celui în cauză, prin căutare în istoria propriei biografii a întâlnirilor relevante, în spiritul a ceea ce Bourdieu numește „iluzia biografică”: „*că viața este o poveste și că o viață este în mod inseparabil ansamblul evenimentelor unei existențe individuale concepute ca poveste și narațiunea acestei povești*” (Bourdieu, 1999, 58) o salvare a ființei, în sensul în care vorbeau anticii, dacă vrei să-ți salvezi ființa trebuie să intri în memoria celuiilalt.

¹ Universitatea „Transilvania” din Brașov, Facultatea de Sociologie și Comunicare.

E-mail: s.ungurean@unitbv.ro.

În al doilea caz, pot apărea și texte ce privesc viața personală a personalității respective. În esență însă, locul unei comunități de povestitori este luat aici de interpreți și creatori, împovărați de problema moștenirii (suntem o interfață între două moșteniri, una pe care am primit-o și una pe care o lăsăm), de aici dubla responsabilitate, după cum spune Derrida: „nici o etică, nici o politică, revoluționară sau nu, nu mai pare posibilă și de conceput și dreaptă dacă nu recunoaște la originea ei respectul pentru acești alții care nu mai sunt sau pentru acești alții care nu sunt încă de față, în mod prezent vii, fie pentru că sunt deja morți sau pentru că nu s-au născut încă” (Derrida, 1999, 29), în care problema esențială este a unei datorii de justiție, „o supraviețuire a cărei posibilitate vine din capul locului să disloce și dez-ajusteze identitatea cu sine a prezentului viu și a oricărei efectivități” (Derrida, 1999, 30), totul fiind privit din perspectiva scrierilor celui onorat. Este vorba ca atare de o încercare de a insera respectivele scrieri într-o lume a ideilor.

Volumul „*In honorem Sanda Golopenția*”, editori Zoltán Rostás și Theodora-Eliza Văcărescu, (editura „Spandugino”, 2020, 645 pagini) realizat prin contribuția a cincizeci de cercetători tinde să intre în cea de-a doua categorie.

Această afirmație are în vedere structura cărții ce cuprinde texte care vizează opera Sandei Golopenția, texte care sunt în jurul operei, precum și texte care sunt dincolo de operă. „*In honorem Sanda Golopenția*” reprezintă, prin analizele realizate asupra studiilor Sandei Golopenția în domeniile sociologiei, lingvisticii, etnologiei, teatrului, dovada satisfacerii condiției de autor enunțată de Foucault, anume „*principiul unei anumite unități scripturale*” (Foucault, 2004, 46), regăsită în circa 50 de cărți de autor.

*

Cine este Sanda Golopenția? S-a născut în 1940, în București. Părinții, Ștefania Cristescu-Golopenția și Anton Golopenția, au fost cercetători în cadrul Școlii de Sociologie coordonată de Dimitrie Gusti.

Tatăl, Anton Golopenția, o personalitate eminentă în echipa lui Dimitrie Gusti, cu doctorat în Germania, a fost implicat în realizarea de monografii („*60 de sate românești*”, „*Românii din Timoc*”), autor de studii demografice și de geopolitică, iar împreună cu Henri Stahl a turnat în 1931 filmul „*Un sat basarabean – Cornova*”.

În 1940 face parte, ca expert pe probleme demografice, din delegația condusă de ministrul de externe Mihai Manoilescu la ceea ce istoricii numesc „Dictatul de la Viena”, o participare inutilă, căci decizia de cedare către Ungaria a două cincimi din Transilvania fusese luată în prealabil de Hitler și Mussolini.

Între 1941 și 1944 Anton Golopenția conduce o echipă de tineri cercetători, la est de Bug, în spațiul Harkov și Donețk unde a purces la realizarea de recensăminte ale românilor, ajunși acolo începând cu secolul al XVIII-lea. După cum o caracteriza un alt cercetător de renume din Școala sociologică, e vorba de Henri H. Stahl, „*a fost o expediție cu comandă științifică și cu o foarte mare îndrăzneală*” (Golopenția, 2006, X).

În plin război, într-o zonă controlată de comandament militar german, bântuită de partizani, în raporturi tensionate cu forțele pronaziste ucrainene, acești cercetători au împletit acțiunea de documentare științifică cu o intensă activitate umanitară (împărțirea de ajutoare populației românești) și una politică, legată de influențarea autorităților de la București pentru repatrierea acestor fii pierduți ai patriei, prin identificarea de soluții concrete, locuri cu posibilități de împrumut: Banat, sudul Basarabiei etc.

Ca urmare a strădaniilor Sandei Golopenția, studiile și rapoartele de cercetare, dovadă a unei sociologii pe timp de război, au fost recuperate și publicate în 2006 într-o amplă lucrare „*Românii la est de Bug*” însumând, în două volume, 1.500 de pagini.

În ianuarie 1950, Anton Golopenția este arestat, în dosarul „Pătrășcanu”, întemnițat fără nici un proces și moare, un an jumătate mai târziu, în spitalul închisorii Văcărești, la vârsta de 42 de ani. Inima îi se strânge când descoperi care a fost destinul acestui om ce a dat dovadă de atâta patriotism și care și-a pus întreaga cunoaștere și întregul suflet în slujba patriei. Întreaga dramă a acestui intelectual de înaltă ținută o află în omagiul postum pe care Sanda Golopenția îl aduce tatălui publicând tulburătoarea carte, „*Ultima carte*”, „*o reconstituire zguduitoare, pe baza declarațiilor din închisoare ale victimei, o reconstituire care a generat arestarea și apoi suprimarea cu mijloace violente a lui Anton Golopenția*” cum o descrie Sorin M. Rădulescu. În 2017 Anton Golopenția a fost ales membru post-mortem al Academiei Române.

Mama, Ștefania Cristescu-Golopenția de profesie etnolog, absolventă a Facultății de Litere și Filosofie a Universității din București, cu studii doctorale între 1930 și 1932 și licențiată în sociologie a Sorbonei, la douăzeci și șase de ani, este autoarea a trei cărți „*Descântece din Cornova-Basarabia*”, „*Gospodăria în credințele și riturile magice ale femeilor din Drăguș (Făgăraș)*” și „*Sporul vieții*”. În interviul acordat Otiliei Hedeșan și publicat în „*In honorem*” Sanda Golopenția mărturisește că avea cinci-șase ani când a însoțit-o pe mama „în mai multe sate în care a fost să cerceteze descântecul”.

Pe scurt, vorbim de o familie de cercetători marcată de aplecarea spre cunoaștere și cercetare și de implicare, fapt scos în evidență atât de Sorin M. Rădulescu în studiul său „*Confluente spirituale și destine culturale convergente: de la opera ficei la opera părinților*”, cât și de Nicolae Constantinescu când vorbește despre „*O moștenire de familie – cercetările despre folclor*”.

*

Sanda Golopenția a absolvit Facultatea de Filologie a Universității din București în 1961 și este încadrată la Institutul de Folclor din București. În 1963 Sanda Golopenția se transferă la Institutul de Cercetări de Etnologie și Dialectale ce era condus de acad. prof. Al. Rosetti, devenind la 29 de ani doctor în științe filologice.

În 1969 a făcut un stagiu de cercetare în Franța, sub coordonarea renumitului antropolog Claude Lévy-Strauss.

În anii '70 descoperă, după multe alte experiențe de teren, Brebul, în Maramureș. „*Brebul ne-a plăcut imens*”, avea să spună mai târziu. „*Breb era o probă că poți trăi normal*”, „*că oricum ar fi, lucrurile pot fi trăite mai înalt decât ți se pare*”. În planul cercetării, „*ce era interesant la Breb, mai mult decât în alte sate era un fel de specializare: femeile produceau cântecul liric și bărbații, mai cu seamă, cântecul satiric*”.

La Breb Sanda Golopenția avea să găsească „femininul extrem de emancipat” în persoana Mariei Frunzălesii, care era singura femeie cossaș din Breb, câștiga aproape cât un bărbat, și tot ca un bărbat își bea banii la crâșmă purtând cuțit la chimir. „*Făcuse niște cântece în care Dumnezeu era ca în Psalmi. Adică ea îl vedea pe Dumnezeu și ca pe un judecător al celorlalți și ca răzbunător al ei*”. Erau cântece de om însingurat, care face bilanțul vieții pe care știe să o „manevreze”: „*Când îs tare supărată/Ies în drum și rād o dată!*”.

Tot la Breb Sanda Golopenția o întâlnește pe Tira Irina care „*avusese o experiență foarte bogată în căsătorie, dar, în același timp, își păstrase o deschidere totală. Ea spunea că femeia are rolul de a fi mai deșteaptă decât bărbatul, dar ce e în capul ei trebuie să rămână în capul ei*”, „*nu era deloc un om adept al șiretlicurilor, dar trebuie să fii realist, să-ți joci rolul care îți este împărțit și tu să fii deștept și deasupra rolului, tot timpul în viață*”. Dacă „*un lucru este negru și bărbatul spune că e alb, e nușcă de alb*”. Nouă ani de teren la Breb și interviuri cu Tira Irina i-au trebuit Sandei Golopenția până când aceasta va consimți să i se destăinuie, anume că sfatul pe care l-a dat fetelor avea rolul „*să le cruțe de foarte multe suferințe viitoare*”, că trebuie să privești lucrurile dintr-o altă perspectivă, a unei realități care se produce pe parcursul a *n* runde, cam cum se spune în teoria jocurilor, în care este vorba nu doar de dreptul de a lua o decizie, ci și de capacitatea de a suporta lăuntric consecințele posibil dezastruoase ale unei decizii și de forța de a face față posibilelor acuzații și resentimente din partea partenerului. Tira Irina? „*Un om de o sensibilitate și de o inteligență cum rar am întâlnit*”. Nu am fost surprins de această destăinuire. O spun din proprie experiență: întâlnirea cu un asemenea om te marchează și de aceea nu ai cum să-l uiți.

Un lucru care nu se spune mai deloc în formarea studenților de la sociologie, anume că atunci când faci teren și intri în conversație, este posibil ca intervievatorul să devină un fel de duhovnic al celui cu care vorbește, care i se destăinuie. A fi la înălțimea sufletească a celui alt este o sarcină de care trebuie să fii conștient. Sanda Golopenția remarcă faptul că un interviu nu este doar modalitatea de a obține o mărturisire, ci este vorba de un proces premergător pe care l-a identificat atunci când lua interviuri femeilor, realizând „*conversații mai interesante despre lucruri pe care, în adânc, ele le gândeau, dar altfel nu aveau cum să le articuleze pentru că oamenii ar fi răs sau nu ar fi fost potrivit*”. Interviul este momentul unei eliberări. Este vorba de o înțelegere de „gen”, dacă o pot numi astfel: sunt lucruri pe care nu ai cum să le simți că sunt, spuse de o femeie, decât dacă ești femeie, după cum sunt lucruri pe care nu ai cum să le simți că sunt, spuse de un bărbat, decât dacă ești bărbat.

Între anii '70 și '80 Sanda Golopenția face, după propria destăinuire, „un viraj radical”, ajungând la Austin și la teoria actelor de limbaj și astfel identifică *tudumănitul*, care era la Breb, „*când cineva strigă, tudumănește, este o cerere de ajutor care nu poate fi refuzată*”, și atunci „*tu trebuie să te duci imediat, să te duci să cauți ajutor, dacă nu ești în stare să ajuți singur*”. Cercetătoarea leagă acest act lingvistic de *tudom*, de „*a ști, a face cunoscut*”, de toboșarul care în imperiul Chezaro-Crăieșc făcea anunțurile din partea autorităților. De aici până la studierea interacțiunilor în conversații nu a fost decât un pas și el s-a numit „conceptul de istorie conversațională”, adică „*conversația între aceiași doi indivizi pe o perioadă îndelungată*”, între membrii familiei, între iubiți, prieteni și „*cum continuă o istorie conversațională după moartea unui individ*”.

Ca sociolog nu poți să nu remarci apropierea acestei perspective de etnometodologia lui Garfinkel și mă refer aici la însușirea de către Garfinkel, în sprijinirea conceptului său de „indexicalitate”, a perspectivei lui Husserl, care a vorbit despre „*expresii ale căror sensuri nu pot fi decise de auditor fără cunoașterea necesară sau a presupunerii a ceva din biografia și scopul utilizatorului expresiei, a circumstanțelor rostirii, al cursului anterior al conversației sau relația particulară a interacțiunii actuale sau potențiale ce există între cel ce o exprimă și auditor*” (Garfinkel, 1991, 4).

În 1980 Sanda Golopenția se exilează voluntar, împreună cu soțul ei, dr. Constantin Eretescu, în Statele Unite unde, timp de aproape 40 de ani, ajunge să predea limba și literatura franceză, în cadrul *Department of French Studies* din cadrul renumitei Brown University din Providence, conducând 21 de doctorate și primind înalta distincție de *Professor Emeritus*.

Sanda Golopenția și sociologia. Două judecăți de valoare. Un prim punct de plecare, axiomatic: nu există în sociologia românească vreun demers comparabil cu ceea ce a realizat Școala Sociologică de la București, condusă de Dimitrie Gusti.

Un al doilea punct de plecare: sociologia românească contemporană nu și-a asumat în totalitate și în profunzime nici realizările Școlii Sociologice de la București și nici angajamentul profesional, vocațional al cercetătorilor care au făcut parte din „Școală”. Este exact ceea ce Sanda Golopenția întreprinde prin recuperarea operei lui Anton Golopenția și a colaboratorilor săi, anume o reamintire a unei realități, că nu poate exista realizare durabilă fără un angajament autentic.

Acest lucru îl scoate în evidență Mihail M. Cernea în studiul „*Reîmproprietărirea sociologiei românești cu opera de valoare*” când afirmă că „*tânăra generație de sociologi ai României secolului al XXI-lea are de învățat și de aplicat mult din ceea ce Anton Golopenția a argumentat novator în teza sa de doctorat, intitulată ca un manifest «Rostul actual al sociologiei» și a practicat apoi consecvent și pilduitor în cercetările sale – mai ales ideea că menirea sociologiei este de a fi un instrument cognitiv în conducerea de către stat a treburilor publice și de a raporta adevărat faptele constatate obiectiv*”. Este vorba de faptul că Sanda Golopenția

realizează o „reparație istorică de mari proporții: reconstrucția și restituirea unui capitol major în istoria sociologiei din România”.

Ar fi vorba deci de „a repara” ceea ce istoria a stricat. Stricăciunea a fost nu doar de mare anvergură, nu doar imposibil de îndreptat (cum să suplinești ceea ce ar fi putut să se realizeze dacă oamenilor de valoarea li s-ar fi lăsat dreptul la viață), ci și pe o durată consistentă.

În esență, e vorba de ceea ce Habermas scotea în evidență, citându-l pe Benjamin, de responsabilitatea actualei generații „nu doar pentru destinul generațiilor viitoare, ci și pentru destinul fără vină al generațiilor trecute”, o formă de „mântuire a epocilor trecute”, „că există o solidaritate a urmașilor cu predecesorii lor, cu toți aceia care au fost vreodată vătămați de mâna omului în integritatea lor sufletească și trupească; și că aceasta nu poate fi dovedită și provocată doar prin păstrarea comemorativă” (Habermas, 2000, 31).

Acțiunea de recuperare și punere în circulație a lucrărilor lui Anton Golopenția intră totodată, sper să nu greșesc aici, în sfera recunoștinței și a datoriei, în sensul exprimat de Bourdieu: „Recunoașterea datoriei devine recunoștință, sentiment durabil față de autorul actului generos care poate merge până la afecțiune, dragoste, cum se vede foarte bine în relațiile dintre generații” (Bourdieu, 1999, 137).

În același registru al „recuperării” Zoltán Rostás ne atrage atenția în eseu „Rapsodia epistolară: un ego-document unic - o abordare inovatoare” că „nu sunt multe ediții de «opere complete» în domeniul științelor sociale, dar este cert că cea a lui Anton Golopenția va fi exhaustivă, când va fi terminată și va fi cea mai așezată în contextul științific, social și politic al vremii respective” și că „opera lui Golopenția este și un document important de istorie socială”. În acest spirit, Zoltán Rostás o consideră pe Sanda Golopenția drept un istoric modern, întrucât în activitatea sa de cercetare „se concentrează pe ego-documente moștenite de la părinți, documente care, pentru istorici de formație mai veche, sunt de mai mică importanță decât cele oficiale”.

Sanda Golopenția lingvist. Liliana Ionescu Ruxăndroiu scoate în evidență în textul său intitulat „Sanda Golopenția, lingvist” faptul că „generația noastră a crescut sub egida unor modele nu numai de atitudine față de știință și de investigație științifică, ci și de comportament academic și uman” și astfel se face că adevărul științific ajunge să se sprijine pe conduita morală a celui care îl enunță, o străveche idee pe care anticii o aveau în vedere, anume că satisfacerea unor cerințe etice reprezenta condiție a accesului la adevăr.

Faptul explică o anumită trăsătură de personalitate a Sandei Golopenția, despre care am aflat la o lansare la Târgul de carte „Gaudeamus”, anume incapacitatea de a face rău.

Liliana Ionescu Ruxăndroiu o prezintă pe Sanda Golopenția ca fiind printre „pionierii pragmaticii lingvistice de la noi”, lucru dovedit prin lucrarea de sinteză

„*Les voies de la pragmatique*” (1988) și a contribuției Sandei Golopenția la definirea conceptului de „*istorie conversațională*”.

Sanda Golopenția și etnologia. Ioana Repciuc mărturisește că în perioada studiilor sale doctorale găsește la un anticariat din Iași cartea Sandei Golopenția „*Desire Machines*” pe care o „țineam ca o comoară în mână”, „*cu bucurie și responsabilitate*”, cartea referindu-se la „*problematica tipologiilor folclorice*”, iar în cazul descântecelor „*elementul de bază în tipologizare ar trebui să fie funcția, nu forma sau conținutul*”. De aceea, Ioana Repciuc îmbrățișează punctul de vedere al Sandei Golopenția care „înțelege descântecul ca un domeniu prin excelență pragmatic, astfel încât, în ciuda accentului pus pe formule, acestea sunt privite în raport constant cu gesturi magice și acte de vorbire corespunzătoare”.

Sanda Golopenția și teatrul. Mihai Zamfir se apleacă asupra cărții „*Perspective noi în studiul teatrului*”, un tom masiv, de 900 de pagini. Mihai Zamfir își exprimă „mirarea admirativă” când descoperă „*varietatea luxuriantă a pieselor de teatru aduse în joc și analizate: de la Molière și autorii francezi din secolul al XVIII-lea la Feydeau, Claudel, dramaturgii din Belle Époque, până la autorii strict contemporani (gen Samuel Beckett ori Marguerite Duras)*”. Mihai Zamfir remarcă că una dintre cele mai originale părți este cea dedicată analizei unor replici celebre, cum este studiul dedicat ultimelor cuvinte pronunțate de Cehov, în clipa în care scriitorul și-a dat sufletul, într-un orașel din Germania: „Ich sterbe”.

Miruna Runcan scoate în evidență contextul în care apare acest volum dedicat teatrului când „*printr-o tristă tradiție, mediul nostru teatral este unul opac – când nu de-a dreptul ostil – atât față de cercetarea filologică a textului dramatic, cât și, mai ales, față de metodologii complexe cu rădăcină în structuralismul lingvistic, ori în cele provenind din științele sociale*”. Cartea îi apare Mirunei Runcan ca exprimând o perspectivă pragmatică de sorginte austiniană și apreciază că cea mai interesantă subsecțiune este studiul intitulat „*O teorie pragmatică a vorbirii, tăcerii și a intersubiectivității în teatru*”.

Sanda Golopenția și autobiografia. Ada D. Cruceanu identifică în „*O viziune asupra Bulevardelor vieții*” o țesătură intimă ce cuprinde „*polifonia*” a două personaje „*complementar (în oglindă) situate în existența reală și în cea dobândită prin scris*”, noi cititorii fiind „*martorii unei regăsiri pe care (traumatic/tramatic) doar mari distanțe, în timp, în spațiu, în spațiul-timp și timpul-spațiu, le îngăduie*”.

O remarcă a lui Foucault ar putea reprezenta cheia înțelegerii scrierilor autobiografice ale Sandei Golopenția, ca mod de a te raporta la un adevăr: „*parrhesia este întotdeauna un fel de formulare a adevărului la două nivele: un prim nivel care este acela al enunțării adevărului însuși (în acel moment, la fel ca în performativ, spui lucrul, și cu asta basta); și apoi, un al doilea nivel al actului parrhesiastic, al enunțării parrhesiastice, care e afirmația că acel adevăr pe care-l rostești îl și gândești, crezi în el, îl consideri tu însuși, efectiv, în mod autentic, ca fiind în mod autentic adevărat. Rostesc adevărul, și cred cu adevărat*”.

că el este adevărat, consider cu adevărat că spun adevărul în momentul în care îl spun” (Foucault, 2013, 72).

*

Partea a II-a a tomului „*In honorem Sanda Golopenția*” intitulat „*Dincolo de operă*” cuprinde texte ce au în vedere activitatea publicistică a Sandei Golopenția.

Vasile Șoimaru reproduce în textul său „*Sanda Golopenția, pe urmele părinților, la est de Prut și de Nistru*” un întreg șir de evenimente legate de și în jurul cercetării realizate în 1931 de Anton Golopenția și de etnologul Ștefania Cristescu-Golopenția la Cornova tipărită sub titlul „*Un sat basarabean*”.

Vasile Șoimaru recunoaște că deși „*m-am născut, am crescut și am învățat la Cornova, iar în 1984 eram deja de cinci ani doctor în economie, de doi ani conferențiar universitar și fusesem într-o călătorie de documentare la ASE București, la o catedră înrudită, de ergonomie, abia în 1984 am auzit pentru prima dată, la «Vocea Americii», de cea mai mare cercetare monografică din Basarabia*”. Afirmția spune foarte mult despre modul în care interdicția la memorie operată de regimurile țarist și sovietic a ținut anihilarea identității, prin procesele de deznaționalizare spontană și forțată și blocarea accesului la cunoașterea identității, fenomene sesizate, de altfel, în cercetările efectuate între 1941 și 1944 de echipa condusă de Anton Golopenția la est de Bug.

Această informație a reprezentat „evenimentul crucial” în biografia lui Vasile Șoimaru care a căutat apoi, în contextul marilor schimbări istorice începute în Republica Moldova în anul 1991, să ia legătura cu Sanda Golopenția și să continue demersul inițiat de Anton Golopenția și de Ștefania Cristescu-Golopenția.

În toamna anului 2000 a pregătit satului natal o a doua monografie care s-a realizat cu ajutorul arhivei americane a Sandei Golopenția. Pentru toată strădania și implicarea în activitatea de recuperare a cercetărilor de la Cornova, Sanda Golopenția primește în 2011 titlul de Cetățean de Onoare al Cornovei, „după 80 de ani de la decernarea aceluiași titlu lui Dimitrie Gusti”.

*

Care este cheia prin care se poate citi o operă complexă și variată, care este unitatea ei scripturală? Doina Jela oferă un posibil răspuns: „În obsesia morții și dorința smerită și tenace a readucerii la viață, care străbate și cele mai aride cărți ale Sandei Golopenția, fie că e vorba de un ficus mort, despre o limbă moartă, despre un om suferind de o boală aflată în faza terminală sau despre două personaje simbolice care pot fi noi toți, eu voi vedea întotdeauna, poate conform cu propriile mele obsesii, un uriaș cenotaș clădit pentru neuitarea tuturor celor care, în veacul pe care l-am străbătut, s-au stins singuri, nevegheați de nimeni, într-o încăpere, celulă sau infirmerie de închisoare, în condiții care ne vor rămâne pentru totdeauna necunoscute, fără să le fi putut culege cineva ultimele cuvinte”. Adică omul.

Sanda Golopenția reprezintă, în expresia succintă și revelatoare a Doinei Jale, o prezență în cultura română de „o consistență și durabilitate reconfortante”.

*

Spațiul nu ne permite să facem o analiză a tuturor textelor din acest volum și de aceea ne vom rezuma la a aminti, succint, câteva dintre ele: „*Sanda Golopenția, Rapsodia epistolară – fapt editorial total*” (Rodica Zane), „*Exilul și întoarcerea unui făptuitor*” (Mihaela Albu), „*În căutarea părintelui pierdut*” (Vasile Bogdan), „*Ieșirea din dualism*” (Ionuț Butoi), „*Sanda Golopenția, scriitoare*” (Iordan Datcu), „*Emigrația ca descoperire de sine*” (Mircea Martin), „*Elemente de istorie socială în studiul de la Cornova realizat de Anton Golopenția*” (Dana Costin), „*Școala Sociologică de la București în emisiuni radio din România interbelică. Primii ani: 1932-1933*” (Corina Iosif).

*

Acest volum omagial ar trebui înțeles în cadrul pe care ni-l sugerează Bourdieu, citându-l pe Husserl: „*analizele obișnuite ale experienței temporale confundă două raporturi cu viitorul sau cu trecutul pe care în Ideen Husserl le distinge clar: raportul cu viitorul care poate fi numit proiect și care afirmă viitorul drept viitor, adică drept posibil constituit ca atare, deci ca putând să se întâmple sau nu, se opune raportului cu viitorul pe care Husserl îl numește protensiune sau anticipare pre perceptivă, raport cu un viitor care nu este viitor, cu un viitor care este un cvasiprezent. Deși nu se văd fețele ascunse ale cubului, ele sunt cvasiprezente, «aprezentate» într-un raport de credință care este acela pe care-l acordăm unui lucru perceput.*” (Bourdieu, 1999, 115).

*

În acest spirit apreciem că „*In honorem, Sanda Golopenția*” reprezintă un demers complex prin profunzimea analizelor și divers prin tematică, prin care sunt aduse la lumină semnificația unei opere și a vieții unei cercetătoare, dovezi ale unui viitor ce este un cvasiprezent, a unei realități care este lângă noi și la a cărei amplă dezvoltare („dez-ajustare identității de sine a prezentului viu”, într-o expresie derrideriană) au purces Zoltán Rostás și Theodora-Eliza Văcărescu, ca editori ai cărții.

Sanda Golopenția reprezintă un simbol care transgresează spații epistemologice și culturale distincte. O carte despre un simbol trebuie să aibă consistența necesară pentru a „suporta” greutatea acestuia. Acest lucru s-a întâmplat și el se datorează editurii și editorilor. „*Spandugino*” îmi pare a fi editura care racordează la cel mai înalt nivel valoarea, în termeni de cunoaștere, cu realizările excepționale ale designului și tiparului.

Elisa Theodora-Văcărescu este cercetătoare, cu interese în istoria femeilor, istoria de gen, istorie socială, mass-media și publicitate, cu o teză de doctorat remarcabilă, la a cărei susținere am fost prezent, legată de munca și contribuțiile femeilor la cercetarea sociologică din România interbelică. Vorbesc deci în cunoștință de cauză.

Zoltán Rostás, „*neobositul și dăruitul întru slujirea științelor sociale românești*”, (după caracterizarea Rodicăi Zane) reprezintă o „instituție”, în sensul sociologic

al termenului, edificată prin propriile eforturi și prin atragerea de colaboratori de nădejde, pe durata a mai bine de patru decenii și al cărei „principiu stabilizator” (instituțiile nu pot funcționa în afara unui asemenea principiu) ține de legătura cu noțiunea de „urmă”, fiind vorba de arhivarea și punerea în circulație a excepționalului patrimoniu lăsat de Școala Sociologică de la București condusă de Dimitrie Gusti.

Bibliografie

- Bourdieu, P. (1999). *Rațiuni practice. O teorie a acțiunii*. București: Meridiane.
- Derrida, J. (1999). *Spectrele lui Marx - starea datoriei, travaliul doliului și noua Internațională*. București: Polirom.
- Foucault, M. (2004). *Ce este un autor - Studii și conferințe*. Cluj: Idea Design&Print.
- Foucault, M. (2013). *Guvernarea de sine și guvernarea celorlalți*. Cluj: Idea Design&Print.
- Garfinkel, H. (1991). *Studies in Etnometodology*. Oxford: Polity Press.
- Golopenția, A. (2006). *Românii la est de Bug*. București: Enciclopedică.
- Habermas, J. (2000). *Discursul filosofic al modernității - 12 prelegeri*. București: All.